

556/918-19

Bizálatra jiadatár:

Dr. Kún József

Dr. Alföldi V. József.

együttműködési szerződés

Debrecen 1919 június 25.

e. i. József

Elfogadom.

Debrecen 1919 jún. 25-én Alföldi V. József

Elfogadom.

jún. 29.

Kún József

Közhatal

A magyar királyi jogalkotásról

^a
királyi- (kormány-) biztosi intézmény
ismeretese napjainkig.

Írta:

Gutt János

Debrecen

Forrásművek:

Dr. Imrethy György: { a magyar közigazg. tan-
könyv a közig. jog kézi-
könyve

Hársasib: A magyar királyság közigazg.

Dr. Horváth János: { a magyar királyság
közigazg.

Dr. Nagy Ernő: Magyarországi közigazg.

Dr. Márkus: Jogi lexikona.

Dr. Timon Lajos: { magyar elkövetmány
és jogtörténet

~~Horváth Mihály~~ Horváth Mihály: Magyarországi füg-
getlenség története

Közigazgatásunk bonitása szerint

2 A magyar alkotmány tulajdonképpen nem ismer királyi biztosi intézményt, illetve ezen intézmény már nevével is rendelkezésénél fogva sem tudott gyökeret verni közigazgatásban. Közigazgatásaink közt is megfigelhető eltérések vannak a tárgyat illetőleg. A királyság megszűnte nem teszi ezen kérdést tárgyalatánká, mert ami addig a királyi biztosi hatáskörbe tartozott, az most a „kormánybiztos főispán” intézkedési jogába ment át. Annál is aktualisabb ezen tárgy bonitálása, mert napjainkban minden vármegyének és fontosabb ügynek kormánybiztosa van.

2 A királyi biztosi intézményt hazai jogunk régóta ismeri. Hívejeirend megemlékeznek róla egyebek közt már az 1559. VII; 1588. IX. 4. években. az

1715: XXXVI. §. cikk - a hasonlólaggy 1644:
LXIII. §. cikk nyomán azt mondja, hogy a
királyi szabad városoknál jogaikban és
biztviselőik szabad választásában nem fog-
ják megkötönni; ha azonban ily eset e-
lőállna, a király a városok közigazga-
tásának és igazságszolgáltatásának meg-
vizsgálására és megfelelő intézkedésre
bírókat vagy bizottságokat küldhet ki. Az
1790/1. XXVI. §. cikk azt mondja ki, hogy a
király a protestáns egyháznak való legfőbb
felügyeletet királyi bírók útján gyakorolja.
Az 1805. §. cikk kiterjedtebben foglalkoz-
ván a királyi bírók kiküldetésének
kérdésével, azt rendel, hogy a vármegyék
és a városok ne terhelhessenek szükség
nélkül királyi bírói úton, hanem
hogy ha valamely baj volna elő ma-
niagát, azt inkább a főispánok i-
gazságtól a maguk hatáskörében, ki-
véve, ha bizonyos rendkívüli esetekben

a királyi bírók kiküldetésével elkerülhetlennek tartja. Az 1805. é. k. kiadta a rossz-
 belki ürvölködés megakadályozása végett
 keltetett és az királyi bírókára a 3 §-ban
 csak incidensáléval jött. Ebből némelyek
 azt a következtetést vonták le, hogy más
 esetekben, mint amelyekről az idézett tör-
 vény szól, királyi bírók kirendelésének he-
 lye soha sem volt, s hogy minthán a kanis-
 vadról már most későbbi törvény, jelesül az
 1878. é. k. kiadta intézkedik, az 1805. é. k. kiadta
 már most teljesen hatályát veszítette. Ez a-
 zokban merőben léves elhárítás. Aki a
 régi magyar törvényhozási technikáról és a
 régi magyar jogfejtésről is meri, az nem
 lehet kétségben az iránt, hogy régebben a
 törvény szövege nem öltötte fel az egyes intéz-
 mények helyes egészében, s nem is azért
 alkotta meg az egyes törvényekkel, hogy
 az egyes intézmények pontosan szabá-
 lyozzák. A törvény pontosításának követel-

ben tárgyra pendulperiód egy, az gyakorta-
ban felmerült eset, vagy kérdés volt, a pendel-
kezés körével szemben erre az egy esetre vagy tárgy-
ra vonatkozott; de ennek kapcsán utalások
börbendő más kérdéseire is, amely utalások-
ból azután a joggyakorlat kiépülte az
egyes intézményeket. Hogy az 1805. é. b. cikk nem
csak fogja fel a dolgot, hogy a királyi bíró-
sok kiküldetésének során vándorlás eseti-
ben lehet esetleg helye, hanem hogy a királyi
bíróskodásról szóló intézkedése általános jel-
legű, mutatja a 3 §-nak az korábbi törvé-
nyekre (1647. é. LII. 1415. é. LII. é. c.) való vis-
szahivatkozása, mely utóbbiaknak nem
a hamis vándorlás a tárgya.

Ha a hamis vándorlás ~~szóval~~ későbbi
törvény rendelkezik, ezzel az 1805. é. b. cikknek
csak szűke erre a tárgyra vonatkozó 1.
és 2. §-a vesztette el hatályát, többi kör-
jogi természetű rendelkezés azonban nem,
mivel, amint a fentiekben látni van mutat-

va, nincs későbbi körvény vagy jogszabály,
mely kifejezetten megszűntetné a kir. bírói
si intézményt. Ez az intézmény különben
is nem csupán az 1805. É. é. cikkében szöve-
rezik; azt az a körvény, mint kivételes jel-
legű kormányzati eszköznek csak közelebb-
ről meghatározva. Ebből az időből ker-
ve, amikor királyi biztosokat kellett ki-
küldeni rendszerint az 1805. É. é. cikkre tör-
tő hivatalozás, főleg annak nyilvánvaló-
vá tétele végett, hogy a felmerült bajt
a rendszer kormányzati úton elhárítani
nem lehet, s hogy a kivételes helyzetben
a körvényben csakmilyhán kivételes sz-
közhöz kell nyulni.

Királyi biztosokat küldhetnek az
1822-iki megyei ellenállás beküzdésére,
ezeknek a királyi biztosoknak az eljárá-
sa nagy visszafordítást szűl az országban,
s ennek az 1825-iki országgyűlés is kife-
jezést adott, azt azonban, hogy a magyar

alkotmány és a magyar törvények érbel-
mében királyi bírságok kiküldeni egy-
általán nem lehet, senkinek mandátta.
A továbbiakban főképpen a királyi bírságok
eljárásának okai és alkalmak első sorban
is az ellen irányult, hogy a királyi bírsági
intézményben rejlő kivételes hatalom az or-
szággyűlés hozzájárulása nélkül elren-
deli adóbehajtás és nyomonadás végrehaj-
tása, tehát a törvény egészes tilalmába
ütköző bonyolítás végéig alkalmazható
amivel szemben a jövőre néve a megfe-
lelő garantiát az 1825. III. IV. V. §. cikkben val-
baki hivatalba megadni.

Ezekben a királyi királyi királyi királyi
ha, hogy az országban a koronázási es-
küvel megerősített alkotmányjal min-
den időben alkalmazni és épséggel harca-
ni fogja; az országgyűlés adó és nyom-
megajánlási jogát elismeri és az 1790/i.
§. cikkben az országgyűlés harcajára re-

matkai rendeltetések beljében fogja.

Az 1848-iki hárvényhírségekkel kapcsolatban e-
gyik lényeges alkalmánnyal kapcsolatban a mi-
nisteri felkérés elvétel, azonban a kirá-
lyi biztosi intézményt meg nem szüntette,
sem kifejezetten, sem közvetve az alkalmá-
nyos intézmények körében végrehajtandó
alkalmazás folyamatainak. Az 1848. II. k. cikk
38-ának abból a rendelkezéséből, mely
szerint a király a végrehajtó hatalommal
a miniszerium által gyakorolja; ezért
ben semmi sem lehet kiemelkedni.
Az a szabály csak azt jelenti, hogy a vég-
rehajtó hatalom semmilyen feladatát kü-
lönbeni intézmények körében, alább a mi-
nisterium megkezdésével beljében nem
lehet, azonban nem zárja ki, hogy a vég-
rehajtó hatalomnak a miniszeriumon
kívül különböző szervei legyenek; és így
amint nem harsa magával, hogy az
ami a királyi rendelet vagy intére-

dés bányász, a miniszter, ne pedig a király személyes példaműveinek bekíméléséért. Csak-
hogy nagy ar. illető szerve megválasztásáért
és működéséért, mint a király bányáiért a
miniszter felelős. A királyi biztos is egyike,
bár kivételül szerve a végrehajtó-hatalommal
és egyúttal korelője a király jogának, a-
kinek eljárásáért felelősséggel tartozik a
minisztérium, mint akár saját vagy a
király bányáiért.

Az 1848. évi első magyar minis-
térium is nagy foglalkoztatást talált, hogy
a királyi biztosi intézmény nincs megszün-
delve, s hogy a királyi biztosok kiküldé-
se sem a körülménybe, sem az államháztartás
szellemébe nem ütközik. Mindjárt meg-
alakiatására után hozzáfogván a megrö-
szítéséhez, a adminisztrátorok he-
lyébe főispánokat nevezett ki, oda a-
zonban ahol némi bányadalom és za-
var bányák, kisebb, nagyobb hatalom-

mal felkutatott kormánybiztosokat küld-
 diött ki. Ebbőlindve, a múlt század habva-
 nas éveinek első felében fennállott kor-
 mányzattól, melyet provizoriúmnak spo-
 kias nevezni, amikor is 1864. évben az ország-
 gyűlés feloszlatása ellen tiltakozó törvényho-
 zóságiakba királyi biztosokat küldtek a
 törvényhozásügyi gyűlések feloszlatására, és
 egyes vármegyék szervezésével is huzam-
 sált időn is volt kormányzósággal
 királyi biztosok voltak megbízva; az 1867.
 évi kiegyezést követő újabb alkotmányos
 időben is gyakorlatban volt és gyakorlat-
 ban maradt a királyi biztosok küldé-
 se, világos jelöl annak, hogy a királyi
 biztosok intézménye sem az 1848. évi törvény
 sem pedig az 1867. III. t. cikk meg nem
 szüntette és hogy az a felelős minis-
 teri kormányzósággal összefügg. Az erdélyi ki-
 rályi biztos a Magyarországi és Erdélyi
 egyesítésének népszerű szabályozásáról

szóló 1868. XLIII. é. szikéi előbe lépése után
is folytatta működését.

A közbiztonsági hatóságok rendszeréről szóló 1870. XLII. é. é. hatályosabban ki-
vánta birtokaitani a központi kormányha-
lakom rendeleti jogát a törvényhatóságok-
kal szemben. Megengedte, hogy az alispán
(polgármester) valamint a törvényhatósági
közgyűlés egy írásban felírasson a kormány-
rendelet ellen. (58. §. 4. pont és 169.) Ha azon-
ban a miniszter a felhozott indokok el-
lenére a végrehajtást követeli, a kormány-
rendelet, hiába a meg nem szavazott adó-
bírságas behajtásáról és meg nem ajánlott
újancok bírságas kiállításáról tárgyaló
rendeleteket, amennyel is felbőlelően beje-
sítendő és végrehajtandó. A végrehajtás
a törvényhatóság első képviselőjének
kötelessége. (58. §. 4. pont). Ha a felirati
jog kimerítése után, vagy ha a rende-
letet azonnal sürgős természetűen fogva

csak a végrehajtásban lehet vha tárgya
vá lenni, a törvényhatóság, illetőleg az
alsópán (polgármester) kötelességét meg-
szegi vagy pandoron nem teljesíti, a
miniszterium a főispánt hatalmazhatja
fel a pendele végrehajtásával, és e pégből
a törvényhatósági bizviselőkhel és közsé-
gekkel való kiírdelen pendelkerés jogával.

154, 55 és 56 §§.)

A törvény összekarlatu egyetelmű
a törvényhatósági önkormányzattal az
közponki kormányzattal s abból indult
ki, hogy magán az állam életét hátráltat-
na meg, ha a kormány kezűdvősebb
intézkedéseinek foganatosítása a törvény-
hatási ügyek esetleges többségének akadé-
koskodásán ép vagy megfordulhatnak,
mint a végrehajtás lassúságán és kö-
telességén.

A főispán hatalma és hatáskö-
re kétség kívül lényeges kibővítést

nyer. Ez azért látszik, hogy amikor a kormány és törvényhozás között valamely rendelet végrehajtása kérdésében konfliktus bontakozik ki, ne kelljen minden esetben, hogy mind addig, hivatali bizottság kiadnia a leggyorsabb határozattal. A főispán jogai e tekintetben is jóval korlátozottabbak, nem érintkezik hatáskörével a megye bizottságát, kivételes esetben csak a felhatalmazott kormány felhatalmazása folytán és csak egy konkrét esetben, t. i. akkor, éleddel, ha a megye az ország törvényes ügy, s azonnal véget ér a nem helyesített kormányrendelet végrehajtásával. Ez érdekében folyóan nem volt szükséges érintkezésről gondoskodni (bizottság, hivatal- vagy kormánybizottság, felügyelő és bizottságok): a bizottság felhatalmazott. Ez más szóval pedig azt jelenti, hogy a törvényhozás abból a fejlődésből indult ki, hogy amikor a

főispánokat kivételkel hatalommal való fel-
ruházással engedi meg a felmerülő conflitusok
elintézésére, előre láthatólag nem lesz szük-
ség arra, hogy a körpanti kormány más ha-
talmi eszközökkel, elsősorban királyi bizas-
nok kiküldetésével járasson cívénre valamely
a körvényhatóságokkal szemben; de koránt-
sem jelenti az, hogy a körvényhatóság a ma-
gyar jogban és alkotmányban gyakorló
más hatalmi eszközökkel, nevezetesen a kirá-
lyi biztosi intézményt meggyűntette. Tekintet-
re abból, hogy erre a körvény pozitív és hatá-
rozott rendelkezése kell volna szükséges, az,
amint a körvényjavaslata indoklása mond,
csak abból áll, hogy az a kivételkel hatalom
amelyet a főispán nyer,legendő lesz, a
körvényhatóság peribentiajának megjelöl-
zésére; a dolog természeténél fogva azon-
ban fel kell tennie, hogy a főispáni kivételkel
hatalom akadályaival lesz igénybevehe-
tő, s az ha csak egyes rendelkezések ségrehaj-

háza körül fog felmerülni. A törvény foka-
ni avarba a központi kormányhatalom súlyát
és hatékonyságát, nem pedig szengidemi és e-
zért ugyancsak rendszeresített a törvényháló-
ságotkal szemben egy a törvényhálószag hálka-
sárait ellensúlyozó kivételes hatalmat és jog-
hatalmaságot. Ebből kiáramlik az következik,
hogyha egyes konkrét esetekben el nem hárt
háló akadályok következtében az ennek a
hatalomnak és joghatalomnak fiktionálisaiad
illető feltevése megadja, a kormányhálószag
ne valószínűleg meg a a kormányhálószag
márk már egészen belekelevenül olyan a
törvényhálószaggal szemben; hanem igenis
az következik, hogy így esetben így mint ed-
dig más kivételes esettel valószínűleg meg
előző.

Az 1886: XXI t. c. ebben a kérdésben nem
ideért a vállalat, mert ennek a törvény-
nek a főszóan kivételes hatalomra vonat-
kozó rendelkezései teljesen megegyeznek az

1870: XLII 1. r. idevágó tartalmával. Hat 1870. LX 2

Kisebbségek nyilatkozata, hogy a királyi bizottság határozatában egy olyan kivétel jelleget tartalmaz, mely a körzeti képviselő határozat jogait és érdekeit nem hivatkozik az egyes autonóm jogkörök, különösen a körzeti hatóságok hatáskörével szemben, vagy az autonóm joghatóság elégtelensége eseten érvényre juttatni, s hogy amint egyrészt a körzeti hatóságok önkormányzatának jogaitól való elhatárolás, hogy nem járulnak hozzá nem szűnik meg az annak hatályos elvényre való szükségesség alárendelt, sőt akár rendkívüli eszaktörvények sem. Ami a magyar királyi iródnak illik, ill. megfigyelően elvárja a vélemények.

A legutóbbi körüli király szerint* megilleti a királyt a legfőbb felügyeleti jog, hogy a körzeti egyes képviselőhatározat gondoskodásra legyen, s melyet az jogok természetéhez képest meg kell az országgyűlésen, pedig azokról, s melynek más határozatai nincsenek.

*Király: Magyar Királyi iródnak 226-27 lap.

nek, mint az uralkodás barmására, célja is a
lélekes törvény. Tiberius az államigazgatás
minden ágára s különösen a jogi, erkölcsi
személyekre, testületre is kiterjed. Ez jog
gyakorlása végett néha bíróságok is szoktak
kiküldetni, határozat elleneségül s öket mű-
ködésükben akadályozni tilos.

Tiberius szerint a legfőbb rendszeti
is a barm forgalt legfőbb felügyeleti jog
arra való, hogy a végrehajtó hatalom be-
vételességét ne gátolja. Ez a jog a királyi
hatalom lényeges attribútuma. Ez a felség-
jog a többi felségjogok gyakorlásának el-
kerülhetetlenül szükséges eszköze, s a sokaság
barmességével fogva a legfőbb esetben ki-
van arra, hogy annak ellenében gyakorlásá-
ban az országgyűlés közreműködje. Ez e-
gyéni jogokra számunkra veszélyek megelő-
zése végett aronban kivételesen lehet helye
annak, hogy a ellenében intézkedés törvényben
törvények, vagy a törvényhozás e jog gyakor-

lását illetőleg szabályozandó alkossan.*

Amely Thököly a magyar királyi jog kézikönyve című művében a közbiztonsági, igazgatási és politikai rendőrségről szólva eme környel a következőket mondja:

"Foghatok harcolni az egyesületi jogok kivétel felfüggesztése, kivétel jogállapotok elrendelése, ha a pénzügyi igazgatások oly mértékben, hogy az egész jogrendszer felforgatással fenyegetik (: sükségrendelkezések) osztrákiallakot (: katonai bűnelkövetéssel) királyi bizottság, röghöz bírósághoz hordolése". A jegyzetben pedig a következőket említi meg: "Igy az utóbbiak a közrendészetek is rendkívüli jogokhoz harcolnak. Holint sem az osztrák állam elrendelésének, sem a (: pendőri) királyi bizottság kivételének hordolése nincs irott joggal szabályozva, de a gyakorlat és az államháromany sükségjogának alapján állitható, hogy az nálunk nincs királyi. az 1848: III. t. c. felbősség terhe alatt kötelezettségére

* Vörösi: A magyar királyi jogkönyv 140 lap.

leszi a felelős kormányzat a törvénnyel és tör-
vénnyel fenntartására szükséges intézkedések.
A királyi biztosságról az 1805. é. l. c. annyit mond
hogy az minél inkább alkalmasságok és a
királyi biztosok az igazság szolgálataiban
ne avakodjanak. 1883-ban Horvát-Szlavon-
országba küldtek ki királyi biztost, 1869-ben
a január 13-án kelt ösztömi rendelet
az alvidékre küldött királyi biztost Szeged
székhelyre, mely az illető törvényhatóságok-
ból a rendőri hatáskörrel magához ragadta.
A rendőri hatáskör királyi biztosokból külön-
bismak és egyes törvényekben vagy rendeletek-
ben meghatározott közigazgatási hatóságok-
kal felruházott kormány vagy miniszter
biztosok."

Dr. Kálmán Gyula a törvénnyel felelős jogi
biztosságok Rendőrség című kiadványban kifejti,
hogy a politikai (állam) rendőrség felada-
ta a nagyobb, egyesült erőkből eredő sen-
nélfogva fenntartott veszélyek elleni védeke-

ies. Trüfhol a közrend érdekében szélesebb és
 melyre hatóbb intézkedések ideiglenes elbékép-
 telése válhatik szükségessé a melyeknek a kir-
 alyi biztosság, az osztróm állapota. Hogy
 mindezek a rendelkezések és az állam el-
 rendes menetében melyen belső ügyek intézke-
 dései mikor és meddig alkalmazhatók, azt
 elmeilekileg ép ama discretionarius hobás-
 kárnál fogva, amellyel a rendszert felru-
 házandó, hajós megállapítani; magának
 a fennforgó körülményeknek és az azok
 elnyomására szükséges erő merőkeinek s az
 azokkal rendelkező személy állományfűjé bel-
 házának kell öbengedni a döntő szót. Ha-
 zori belső jogunk alapján is hajós volna
 megállapítani ezen rendszárláshoz alkál-
 marásának módját, bár az 1848: III. t. c. ki-
 fejezetben és felelősség helye alatt kötelese-
 gévé leszi a felelős kormányzat a közrend
 és közbérség fenntartására szükségesnek
 mutatkozó intézkedésekkel. A kiralyi bizos-

ságról az 1805. v. é. c. csak annyit mond, hogy mentül jobbakban valakimarsasok, s a királyi birtokok az igazságszolgáltatásban ne avatkozhassanak. A királyi birtokokból külön-
börnek az esetenként kiküldöteni szokott és meghatalmazott helyiskörrel és területi ingeren-
dizál felruházott miniszeri birtokok. A ki-
rályi birtokok kiküldöése alkalmanként szokásos,
amikor az ország valamely területén a jog-
ellenes események és az azokból származó
bajok annyira elharapództak, hogy a köv-
rend és közbiztonság esetleg az állam be-
kintélyének fenntartására, a közigazgatás
és igazságszolgáltatás rendes eszközei elégtel-
lenek. Így történt 1848-ban, újabban 1869-ben.

Horváth János a magyar király-
ság közigazgatási joga című művében II. fejezet 38-
ban a következőkkel mondja: "A föfel-
gyezési jog nem csupán nemleges, hanem a
kormányzatnak arra is szolgál, hogy a vég-
rehajtó hatalom belföldi időbeni és szelsperu

habólyát biztosítsa. E jogok gyakorlása szempontjából az államkormányt megilletik az ide szükséges eszközök is, amik közé számíthatók:

- 1) meghatalmazottak kiküldése,
- 2) vizsgálókat elküldése
- 3) budosítások beszerzése is
- 4) bizonyos esetekben vagy tárgyalá-

soknál az államkormány érdekei megővé-
se végett biztások kiküldése. Ebből folyo-
lag a magyar királyi érdekeiben jogosult
a kormány felülszeli hatalma gyakor-
lására u. n. királyi biztárokat kirendelni,
akikkel a leghő leggyökeresebb jogkörrel mu-
háznak fel, s már nem is annyira felülsze-
lel gyakorolnak, hanem egyenes admini-
stratív beavatkozást végeznek, sőt régente
bírói hatalommal is bírtak; a kir. bizta-
rok kiküldésének joga az 1805. é. é. pihen
alapul s a kormány ma is igénybe veszi;
mivel azonban a biztos csak rendkívüli es-

belében szokott kiüldeni: pendárvili eszko-
zók alkalmazására is fel van jövevény.

Magy. Term. * ezeket olvassuk: „a
kormányzati hatáskörön egész körében a király
illeti meg a főfelügyelet, melyet részint kör-
velenül személyesen, részint kormányzó által
gyakorol. Ebből folyólag jogában áll kár-
mely ügyről, mely a közérdeket érinti, fel-
világosítást kívanni, illetve ennek alapján
a közérdekben intézkedni. A hatóságai ön-
kormányzati testek felett a király által
kinevezett főispán irányodik s első sorban fel-
ügyelet van, hogy az önkormányzati igazga-
rás által a közérdek érdekében ne szenved-
jen. A legfőbb felügyelet jogát kiterjeszt ma-
gánközsülésekre, testületre, egyházasokra,
vallásfelügyeletre, vallási tanulmányi
és közalapítványokra, a nemzeti anyagi
szellemi jólétére, fejlődésére. Az ügyek
megvizsgálására néha intézkedése is ma-
nistreri ellen jövevény mellett kinevezett

* Magy. Term.: Magyarországi körjegyző 305-6 oldal.

királyi biztosok küldhetők le, vagy a miniszterium által kormánybiztosok, akik azonban szintén a törvényekhez tartoznak alkalmassággal."

Dr. Lechner ~~leír~~^{leír} egyetemi tanár közigazgatási jogi jegyzékében a kormányrendelési és felügyelési hatalmonak biztosi-lásáról szóló a következőket mondja:

"Jogos van, a kormánynak a törvényhatalmához biztosokat küldeni. A királyi biztosi intézményről az 1805. I. d. c. is szól, de nem szabályozza, hanem csak azt mondja, hogy a király e hatalmával nemlől nélkülözhetetlen eljén s hogy a királyi biztos ne keveredjék az igazságszolgáltatásba. Az utóbbi most az 1869. IV. d. c. szerint el-
esik és a királyi biztosság különösen a rend és törvényhatalmának fenntartására szolgál. A királyi biztos élvezheti a törvényhatalmát összes rendőri hatalmát és a személyes szabadsággal a legszigorúbb rendtartályok

krol karlászaholja és az u. n. asztronalla-
 pabol hozhatja be a ministerium felhatal-
 mara rendelkezéssel annak felelőssége alatt.
 Igyekszik tehát mondja a kivételes állapotokról.
 Kivételes állapotoknak és kivételes törvényeknek
 mondjuk azon állapotokat és törvényeket, a-
 melyek akkor lépnek életbe, mikor a kö-
 rend és baltország fenntartásának a körülményes
 esztéknek már elégtelenek. A kivételes törvé-
 nyek rendszerén meghatarozták, hogy bizonyos
 körülmények között a polgári szabadság
 nagyobb mértékben karlászaholható, felénk e-
 zen utolbi életünkben volt is így olyan tör-
 vényünk, melyek az abstract elven kívül
 meghatarozták a polgárok azon szabad-
 ság jogait, melyeket a regrehozó hoba-
 lom különösen bizalmas karlászahol, minem
 hanem az ilyen kivételes állapotokra né-
 ve részint és főképp szabadságjogilag bi-
 fejlődvé, részint királyi rendelkezésekben
 gyökerezve van egy néhány intézményünk

mellyek közül különösen kiválék: a királyi
illetéleg kormánybírósági intézmény. 1) Ezen
intézmény nálunk, noha egyes törvények sa-
nak leteréséről említi besznek is, tulajdon-
képpen szokásjogilag fejlődött ki. Az 1805:
T. t. c. a királyi bírósági intézményről szóló
törvény értelmében nem szokásjogára, hanem csak
hatáskörére és azon okajánokra, illetve pen-
delterésének tud kifejezését, hogy a királyi
bíróság a jogszolgáltatás ügyében bele me-
szik. Az 1869: T. t. c. megállapításán, hogy sem-
mi személyes bíróságjól, a bírák életkélsé-
ge miatt, indokolt bíró küldés esetében kivé-
ve, el ne legyen vonatkozó és nem illetékes
bírási ügynek ki nem adható: a királyi
bíróságnak a jogszolgáltatásba való be-
leavatkozását is megszünteti és így a kirá-
lyi bírósági intézmény nem vonatkozhatik
jogszolgáltatásra, hanem csak körösleges
igazgatásra, különösen pedig pénzügyi
hatáskör gyakorlására.

2) A királyi és kormánybiztosi intézmény keretében főbbféle ilyen biztost kell megkülönböztetni, mert vannak törvények, melyek ugyan nem a rendőrségről szólnak és bizonyos esetekre mégis királyi vagy kormánybiztosok kiküldetéséről gondoskodniuk s egyperszöved azok hatáskörét körvonalazzák. Ilyen pl. a visszahelyezésről szóló törvények, ilyen továbbá a marhavészről szóló 1874: XX d. c. is.

3) Ha a királyi biztos egészen és különösen egy esetre szóló hatáskörrel küldetike valamely törvény által, akkor ezen törvény fogja annak hatáskörét és hatalmát is megállapítani. Ilyen pl. az 1879: XL d. c. intézménye a szegedi királyi biztosra nézve.

4) A királyi biztosok kiküldetése a megrovart rend helyreállítására tekintetében körénthetik a körendőesség erején, hogy ha az egyének vagy mért

ben pusztábanak, és a magyarok állomány-
 ség mezején, hogy ha ki a polgárok hangya-
 lából és azok egyesüléséből származó va-
 lamilyen veszély fenyegeti a jogrend fenntar-
 tását és fennmaradását. Mindkét esetben a
 belügyminiszter, ha kormánybiztarról van szó,
 azt kiküldi, a királyi biztost, kinevezését
 pedig javaslatba hozza és őt ajánlja, valamint
 a kinevezést ellenjegyzé. A kiküldött királyi
 vagy kormánybiztosnak csak közigazgatási,
 királyi rendőri hatáskörrel van. Az egykori rendő-
 ség terén az 1869. évi jan. 13-ai miniszteri ren-
 deléssel körébe királyi biztost kiküldetésre, az
 alföldön felmerült személyes szabadság és va-
 gyonbiztonság megrendülésének helyreállítá-
 sára. Itten alkalmammal a társaságok közön-
 sége felhívható, hogy a biztost támogat-
 sa és bizalmasokból jelölje oda, hogy azok
 a legpontosabb személyi felbőrség terhe mel-
 lett a biztost kövellen felhívására enged-
 meskedjenek és működésében segítségére le-

gyeinek. Azon intézkedéssel behat a törvény-
 hatóságnak törvényben szökezerő hatásköré-
 jét és a kormányhoz való viszonyát felfüg-
 gesztik. A kiküldött biztos mindazon kö-
 rülményekre nézve, melyek kiküldetése körébe
 vágnak, közvetlenül is kapcsolatban áll
 kereshetik. Az állami vagy magarabb pen-
 dörseg mezején és pfeljaból kiküldött ki-
 rályi vagy kormánybiztos mind a kör-
 igazgatást, mind különösen azt, ami pen-
 dori igazgatás, az állami penetes törvény-
 hatósági szervektől magához ragadja
 és joga van az állami igazgatási szerveknek
 közvetlenül parancsolni, mindig azonban azon
 hatálpai körbe való bekinntel, melyet át a
 kormány februhára, és ha hatálpai körbe be-
 jes: mindazon körbeadásokat, melyeket jö-
 nok hat, megtehet, sőt discretionális be-
 látása szerint még a polgárok személyes
 szabadságát és annak minden folyamán-
 nyait, az egyesületi és gyülekezési szabad-

ságot felfüggesztheti és majdnem minden
intézkedéseket elteheti, melyek az
ország állapotában foglalkoznak, a kazo-
nai subordination és kazi törvényeken ki-
vül, amikhez ott helyben a jogon bíróság
kihirdetése is járulhat. Mindezen intézke-
déseket törvényeknek egy vagy több törvény-
hatóság területére néve, sőt törvényeket az
országokat katonailag különálló részére
néve is.

Mindezt összevéve, egyáltalán nem
lehet azt állítani, hogy az alkotmányunk az
előzményű királyi hatalomnak intézményét
nem ismeri, sem pedig, hogy a királynak
a régi törvényekben elismert és a gyakorlat-
ban kifejlesztett királyi küldési joga van
az újabb törvények következtében megszűnt
a király legfőbb felügyeleti joga élő
jog, mely az uralkodás és országos lé-
nyegéből folyik és amely a kormányha-
latom egységének megőrzése végett főleg

főleg a különbségük utánam beszéléssel szemben érvényesül. Az autonómia ugyanis nem bémúlhatja meg az állam végrehajtó hatalmát és a legfőbb felügyeleti jog egyenesen arra való, hogy egyrészt elhárítsa az akadályokat, melyek az autonómia bulvárasai az állami kormányzás útjába kerülhetnek, másrészt pedig szabályozza az autonómia működésében működő hiányokat és fogyatkozásokokat, amelyek miatt az állami kormányzás törvénytelen és kétségesen érvényes nem lehet. A legfőbb felügyeleti jog a helyzet megismerésén, megválasztásán, szóval az ellenőrzés negatív funkcióján kívül, a közvetlen intézkedés pozitív funkcióját is magában foglalja. Gyakorlatilag módját és eszközeit a törvény meghatározhatja, de ha ennek a törvényhozási szabályozásnak kifejezett célja az, hogy a központi kormányzást hatályosabbá

Legye: oly esetben, amikor a viszonyok a rendesről elternek s a törvényben megállapított rendes eszközök nem elegendőek vagy rendelkezésük beföldésénél más okból fogva alkalmazhatatlanok, akkor, ha csak a törvény pozitív tilalmával nem tartózkodva, visszatekhet, sőt vissza kell nyitni a legfőbb felügyeleti jog fennmaradására, s oly esetben, amikor az intézkedés sikere a gyors végrehajtástól függ, igénybe lehet venni a legfőbb felügyeleti jognak azt a rendkívüli eszközt, melyet harai jogunk a királyi biztos intézményében ismer. A királyi biztos lénykedése a pótna vezető intézkedéseknek a legvalószínűsőbb soriára terjedhet ki. Korlátozhatók csupán az ellenőrzés negatív szerepe, a felmerült konfliktus békés kioldoztatására, de felöltheti a törvényellenes lénykedés pozitív ellensúlyozását - a szükséghez képes egyes határozatok és lények megsemmisítésével

vagy az autonóm testilek működésének ideiglenes szüneteltetésével, vagy végre ha a szünetelés az ügyek ellátásában zavart okozna autonóm testilek funkcióvalósiál valószínű intézkedésekkel. Minthogy a legközelebbi esetben nem lehet előre látni, hogy a körülményeknek gyakran hirtelen változó alakulása körül az emlelt esemény körül melyik lesz szükséges és célszerű, s minthogy az előzetes elhatározások esetről-esetre való kiegészítése a feladat természetével, nevezetesen a sürgősség szempontjával össze nem egyeztetendő: a királyi biztost rendszerint teljes határral szokták felruházni. A beljhatalom azonban, amint az már fentebb jelezve volt, körültekintően jelentkezik, mintha a hatáskör, melyet a királyi biztost belső leni hivatala van, teljesen mentes volna minden körülményes és alkalmi tárgyak köréből; a beljhatalom csupán a bi

küldönék és a kiküldöttek egymás közötti viszonyára vonatkozik, oly értelemben, hogy azt amit külföldben maga a kiküldött volna jogosítva megtenni, a kiküldött szabad belátása szerint elhesi meg. Ez állam-kormányzás egésze és hatályosságát veszélyeztető autonómia ellenőrzése esetleg megakasztása s egymagába az autonóm szervek működésének korlátok köré szorítása is ebből a szempontból az autonóm testület működését szabályozó törvényekről való elérés a legfőbb felügyeleti jog alapján kimagyarítható, anélkül, hogy a törvény megsértéséről lehetne szó. Egyébként az autonómia körébe tartozó ügyek intézését illetőleg a fennálló törvények a királyi biztost is kötelezik. Innen nyílik pedig a körend imminensebb veszélyeztetése esetén annak nélkülözhetlen szükségére nézve be, hogy a királyi biztost beljuthatvánál fogva e részben is

elérjen egyben máskor a fennálló tör-
vényekből, a királyi birtoknak eljárását
a szükségrendekelét tárgyában fennálló
eltek szerint kell megítélni, minden kö-
rülmények között áll az, hogy a kirá-
lyi birtok kiutalásáról és eljárásáról a
kormány felelős; felelős pedig azért,
hogy a körülmények, melyek az intére-
désre alkalmasul szolgálhatnak, csakugyan
rendkívüli körülmények voltak és a
közrendnek ennek következtében előb-
bbit veszélyeit a törvényben pontemp-
tál, akár rendesen, akár kivételesen
munkáló esztendővel elvárható nem
lehetett és hogy a királyi birtok kénye-
lete a melláshelyen szükség mélti-
kád lül nem lépte. Így fogva fel a
dolgot, a királyi birtok intérménye
nem abszolútus jellegű, hanem sa-
vadás viszonyok közt rendkívüli kör-
nyezetben áll, de azért törvényes

indoklány. Látjuk ezt különösen a gyakorlatban is, a "hormonybőltés-főispánok" kinevezésében. -

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA
1362 1947. március 30. napján